

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیش نویس

راهبرد ملی

دولت الکترونیک

جمهوری اسلامی ایران

ریاست جمهوری

مرکز فناوری اطلاعات

راهنمای اصلاحات توسط مجیدی ۸۴/۴/۲۲ ساعت ۱۶:۴۵

موارد اصلاح و تغییر داده شده

تذکرات

موارد مورد بحث بعضی تذکرات که به نظر من باید حذف شوند

مواردی که باید کنترل شود

در راستای تحقق چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران، به منظور همگرایی و هماهنگی برنامه‌ها، و ایجاد وفاق در تحقق یکپارچگی، کیفیت ساختار و فعالیت‌های دولت در بستره فناوری ارتباطات و اطلاعات، سند حاضر با:

- تعیین رویکرد کشور در سازماندهی و برنامه‌ریزی توسعه در حوزه دولت الکترونیک، مبتنی بر تبیین معماری و بنا شده بر مبانی نظری،
 - تبیین ابعاد دولت الکترونیک مطلوب، شامل کارکردها، پیامدها، پیش‌بینی عوارض احتمالی آن و ملزومات مورد نیاز برای استقرار دولت الکترونیکی و به حداقل رساندن عوارض آن،
 - تعیین ساختار کلان و دورنمایی از معماری دولت الکترونیک،
 - و تعیین گام‌ها و فازهای تحقق دولت الکترونیک،
- راهبرد ملی کشور را در حوزه دولت الکترونیک تعیین می‌کند، و به عنوان سند بالادستی کلیه برنامه‌های بخشی و فرابخشی این حوزه تلقی می‌گردد.

۱. مقدمه

در اداره امور حکومت، کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات منجر به کاهش سلسله‌مراتب، افقی‌سازی ساختار دولت، کوچک‌شدن بدنه دولت، کوتاه شدن فرایندهای تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری، نظارت بیشتر و کارآمدتر، کاهش فساد اداری، برنامه‌ریزی دقیق‌تر، شفافیت کامل، و مشارکت بیشتر شهروندان در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری خواهد شد. در سطح ملی، برای کاربرد و اشاعه این فناوری در اداره امور حکومت، بخش دولتی با بخش خصوصی و تشکلهای غیردولتی همکاری نزدیکی خواهد داشت. در سطح جهانی، این فناوری در ایجاد روابط فراگیر و همکاری‌های نوین با دیگر کشورها، برای نیل به هدف‌های متعالی بشری از جمله صلح، اخلاق، و همبستگی جهانی به خدمت درخواهد آمد.

حکومت و جامعه دارای تعامل وسیعی هستند، و حرکت به سوی جامعه اطلاعاتی، شکل‌گیری حکومت و دولت الکترونیک را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد.

پدیده دولت الکترونیک را می‌توان هم از دیدگاه ابزاری، و هم از دیدگاه تحول دولت، مورد توجه قرارداد. برنامه توسعه مبتنی بر دیدگاه ابزاری، تنها به تعریف طرح‌ها و پروژه‌های ایجادکننده ابزارها می‌پردازد؛ اما برنامه توسعه‌ی تحول‌دهنده، به پی‌ریزی زیرساختی برای تحول و راهبردها و سازوکارهای اساسی آن می‌پردازد. دستیابی به برنامه توسعه تحول‌دهنده به عنوان رویکردی اساسی، مستلزم استوار کردن آن بر معماری بنا شده بر بنیادهای نظری است.

اولین گام برای تحقق دولت الکترونیک، شناخت این پدیده توسط دولت و جامعه، عزم جدی، و فراهم کردن ملزومات اساسی تحقق آن به شکل بسترسازی بنیادهای فرهنگی، نظری، معماری و فنی آن است. پدیده دولت الکترونیک، ماهیتاً نیازمند تحقق یکپارچگی و تعامل بین‌دستگاهی در فعالیت‌های نظام‌های

فناوری اطلاعات است؛ و این امر نیازمند یک وفاق در **ابعاد** راهبردی، عملیاتی، بخشی و فرابخشی است. راهبرد ملی دولت الکترونیک می‌تواند چنین وفاقی را برای تضمین دستیابی به کمیت، کیفیت، یکپارچگی، سازگاری و امکان تعامل بینابینی، تأمین کرده، بستری برای دسترسی به این خصوصیات فراهم نماید. در تدوین این سند، ابتدا بنیادهای نظری، متدولوژی و چارچوب معماری نظام‌های کلان **ترسیم**، و بر اساس آن دورنمای معماری دولت الکترونیک **تصویر**، و راهبرد ملی بر اساس آن تهیه و ارائه گردیده است. اهداف دولت الکترونیک در این سند، در چهار فاز پنج ساله تحقق می‌یابد.

۲. اختصارات و تعاریف

در این بخش ضمن بیان اختصارات، از بین تعاریف موجود برخی از عبارات و اصطلاحات، تعاریف مورد استناد در مفاد این سند، بیان می‌شود.

۲،۱ **فاوا:** فناوری اطلاعات و ارتباطات.

۲،۲ **چم:** چارچوب و متدولوژی ملی معماری نظام‌های خرد و کلان.

۲،۳ **حکومت و دولت الکترونیک (۱.۵):** نوعی از حکومت و دولت است که در آن قوا، دستگاهها، سازوکارها و فعالیتهای آنها، در بستره فاوا، مبتنی بر سازماندهی، مدیریت، نگهداری، تامین و توزیع اطلاعات، برای ارائه خدمات و اعمال حاکمیت، در جامعه اطلاعاتی و به آن، سامان یافته‌اند.

۲،۴ **نظام:** مجموعه‌ای از "مؤلفه‌های فیزیکی و حقیقی یا غیرفیزیکی و اعتباری" است، با "تعاملات، هم‌بندی، ارتباط یا وابستگی و اثر متقابل، و وظایف و سازوکارهای مشخص"، دارای "ساختار و رفتار مشخص"، به صورت "یکپارچه و تبیین‌کننده یک کل واحد"، که دارای خصوصیات معین، در تقابل با محیط، در محدوده معین، برای رسیدن به هدف مشخص باشد.

۲،۵ **نظام خرد:** نظامی است که ساختار و رفتار آن، به واسطه مشخص ساختن دقیق مولفه‌ها، و تعاملات آن‌ها، به صورت دقیق تبیین‌پذیر باشد؛ و این تبیین بتواند تحقق خصوصیات و اهداف نظام را صریحا و بطور شفاف نشان دهد.

۲،۶ **نظام کلان:** نظامی است که به واسطه ماهیت پیچیده ناشی از "وسعت، تغییرات دائمی، وابستگی به تصمیمات انسان‌ها، و نظایر آن"، تبیین دقیق ساختار و رفتار آن، بر اساس تبیین دقیق مولفه‌ها و تعاملات آن‌ها، به راحتی امکان نداشته، یا به دلایلی تمایل و ضرورتی برای این تبیین دقیق وجود نداشته باشد؛ و بر این اساس، تبیین ساختار و رفتار، در سطحی از تجرید صورت گیرد، که در آن بخشی از مولفه‌ها و تعاملات آن‌ها، مورد تحلیل قرار گرفته، و اعمال تغییر در این نظام نیز، با تغییر در بخشی از مولفه‌ها و تعاملات آن‌ها، برای تحقق تخمینی و ضمنی خصوصیات و اهداف نظام، انجام شود.

۲،۷ **نظام خودسازمانده:** نظامی است که مولفه‌ها، تعاملات و سازوکارهای آن، از توانائی بالقوه و بالفعل لازم برای تغییر و شکل‌گیری نوع جدید و از پیش نامشخصی از ساختار و رفتار **نظام**، برخوردار باشند؛ به نحوی که امکان تحقق خصوصیات و اهداف متفاوت، و بعضا غیر قابل پیش‌بینی در هنگام طراحی و توسعه نظام را، در واکنش به تغییرات محیط یا محدوده نظام، بوجود آورند.

۲،۸ معماری نظام : معماری تبیین یک نگاه کل گرا و عقلانی بر یک نظام پیچیده است، که اجازه تمرکز بر مولفه‌های کلیدی و هم‌بندی و تعامل آن‌ها را می‌دهد، و امکان پرهیز از ورود به جزئیات را فراهم می‌سازد.

۲،۹ فرهنگ : بستری در بر دارنده قابلیت "ادراک، شناخت و قدرت طبقه‌بندی و تفکیک پدیده‌های مختلف و طیف‌های گوناگون آن‌ها"، به عنوان محمل شکل‌گیری "ارزش‌ها و تحقق خواست‌ها و اراده"، متأثر از فرارفتارهایی نظیر "ایدئولوژی، باورها، عادت‌ها، مهارت‌ها، هنجارها"، در بروز رفتارهای بامعنای فرد، جامعه، حکومت و دولت، به صورت خودآگاه یا ناخودآگاه است.

۳. چشم انداز دولت الکترونیک کشور در سال ۱۴۰۴

به یاری و اراده خداوند قادر متعال، دولت الکترونیک جمهوری اسلامی ایران در این سال دولتی است که با ایجاد نقش اساسی بستره فاوا : (به نظر من بهتر است چشم انداز با همان ساختار قبلی بیاید. در صورت تاکید شما بر شکل زیر، موارد اصلاحی را می نویسم. ا.م)

- با ارزشها و آرمانهای متعالی و توانمند در برقراری عدالت برتر
- کارآمد و بهره‌ور، فعال، انعطاف‌پذیر، پویا و خودسازمانده و مطابق با نیازهای محیط، در سطح بالایی از شفافیت، سلامت و رفع فساد، مقتدر، پایدار و با ثبات در بستر مشروعیت اجتماعی و موفق در تحقق مشروعیت بیشتر و ایجاد حسن ظن و جلب رضایت مردم
- با ارائه فراگیر خدمات موثر در بستره فاوا در بهبود کیفیت زندگی، افزایش رفاه، کاهش فقر
- با بهره‌مندی جدی از مشارکت، هم‌کاری و هم‌فکری شهروندان در برنامه‌ریزی‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌ها؛ و ایجاد حکومت یکپارچه و نهادینه‌شده در بستره جامعه، دارای بستر رشد عقلانیت، استعدادها و خلاقیت‌ها؛ بطور جدی بهره‌مند از نیروی بنیادین و پتانسیل‌های نهفته در جامعه که بستر تحقق و عملی شدن دولت اخلاقی و کریمه طبق تعالیم عالیه اسلام را فراهم کرده است.

۴. ابعاد دولت الکترونیک مطلوب

هدف بنیادین، تحقق دولت الکترونیک مطلوب، در فراهم ساختن ساختار و عملکرد حکومتی خوب به عنوان محملی برای توسعه، و تعالی جامعه است. حکومت خوب باید کارکردها و پیامدهای مشخصی را در بر داشته، و عوارض آن را به حداقل رسانده باشد.

۴،۱ کارکردهای مطلوب دولت الکترونیک

دولت الکترونیک، به عنوان کارکردهای مطلوب، در سطح حداقل باید بسترهای الکترونیکی زیر را فراهم کند :

- آگاهی از وقایع و حقایق جامعه، حکومت و دولت
- نظارت متقابل مردم _ حکومت
- پاسخگویی متقابل حکومت _ مردم
- بهبود خدمات عمومی حکومت به مردم
- سنجش و ارزیابی فعالیت‌های دولت و جامعه

- تدبیر برای برنامه ریزی
- تدبیر برای سازماندهی و بهبود ساختار
- شناخت عمیق تر مسائل و امور کوچک و بزرگ جامعه
- تعامل در حکومت
- تسهیل عملیات
- معاملات و فعالیتها در جامعه و دولت
- انجام فنی و کارشناسی شده فعالیتها
- تصمیم گیری به شکل توزیع شده و علمی
- پاداش و تنبیه مناسب
- سهولت دستیابی مردم _ حکومت
- تسهیل رسیدگی و رفع مشکلات و امور کوچک و بزرگ مردم در هر سطح جامعه
- رسیدگی، شناخت و مدیریت منابع
- پیگیری فعالیتها و اقدامات
- واکنش سریع
- مدیریت بحران
- هماهنگی و همگرایی پژوهش های کاربردی
- شبیه سازی و تحلیل فعالیتها
- راهبرد و سیاستگذاری کشور
- ساماندهی و بهبود و تکامل قوانین
- هماهنگی داخلی و بیرونی دولت و جامعه
- تبلیغات و فرهنگ سازی ملی
- کسب و بسط دانش
- امنیت و ایمنی ملی و جامعه

۴،۲ پیامدهای اساسی ممکن و مطلوب دولت الکترونیک

دولت الکترونیک با فراهم ساختن بسترهای کارکردی مطرح شده، باید در سطح حداقل منجر به تحقق پیامدهای زیر گردد:

- کارایی بیشتر ساختارهای حکومتی
- بهره‌وری منابع
- کاهش اصطکاک در تعاملات
- تحکیم اقتدار ملی و دولت
- افزایش شفافیت
- کوچک شدن ساختار حکومت
- بهبود کیفیت زندگی، افزایش رفاه و کاهش فقر
- تحقق مشروعیت بیشتر و ایجاد حسن ظن و جلب رضایت مردم

- استفاده از پتانسیل‌های نهفته در جامعه و رشد استعدادها و خلاقیت
- انعطاف‌پذیری، خودسازماندهی و تعادل و تطابق با تحولات سریع، و نیازمندی‌های محیط
- یکپارچگی بیشتر حکومت _ جامعه
- ارتقاء عقلانیت جامعه و دولت
- افزایش آزادی عمل شهروندان
- ایجاد انگیزه در حرکت برای سازندگی و بهبود
- نهادینه‌شدن حکومت در جامعه
- همراه‌ساختن افکار عمومی در برنامه‌های حکومت
- ایجاد نظم پایدار و با ثبات
- ارتقاء سلامت و کاهش فساد در حکومت _ دولت
- تحقق عدالت برتر
- تعالی جامعه و دولت
- فراهم‌شدن بهتر زمینه تحقق و عملی‌شدن دولت اخلاقی و کریمه طبق تعالیم عالییه اسلام

۴،۳ عوارض احتمالی دولت الکترونیک

پیش‌بینی‌های لازم باید برای شناخت، کاهش یا تعامل مطلوب با عوارض احتمالی دولت الکترونیک صورت گیرد. از جمله این عوارض احتمالی عبارتند از :

- مشکل در بهره‌گیری برخی از طبقات جامعه از برخی خدمات دولتی
- شکاف دیجیتالی در طبقات جامعه
- پیدایش انواع جدید فساد اداری و سیاسی و ساختارهای زیرزمینی مجازی
- وابستگی فعالیت‌های دولت به افزارها و بسترها و خلل در فعالیت دولت در صورت خلل در افزارها
- پیدایش انواع جدید بحران
- پیدایش انواع جدید مسائل امنیت
- تغییر و تحول سریع محیط و ساختارها
- تغییر نوع حاکمیت و اقتدار
- تغییر نوع مرزها از سرزمینی صرف به انواع جدید
- بوجود آمدن زمینه‌ها و مسائل فرهنگی جدید

۵. ملزومات

برای تحقق دولت الکترونیک مطلوب، حداقل باید ملزومات زیر فراهم‌شود :

- فرصت‌های عادلانه در تصمیم‌گیری‌ها
- فرصت‌های عادلانه و ملزومات در استفاده از فاوا
- فرصت‌های ویژه و یارانه‌ای در کاربرد فاوا
- مشارکت مردم _ حکومت
- خارج شدن از حصار و ابزارهای حکومت

- ساختارهای مناسب و جدید حکومت
- چارچوب‌های قانونی و سیاسی جدید و متفاوت
- جریان آزاد ایده‌ها
- احترام به آزادی‌های مشروع و فراهم آوردن فرصت برای ارائه دیدگاه‌ها و نظرات و مشارکت در فعالیت‌ها
- حفظ حریم‌ها و اطمینان و امنیت و ایمنی
- تعامل و مشارکت جهانی
- ارتقاء دانش و مهارت و فرهنگ و آگاهی عمومی نیروی انسانی
- درک فرهنگ‌های متفاوت و تعامل فرهنگی آگاهانه
- شناخت عمیق مسائل جدید و ابعاد و واکنش‌های مناسب آن
- غیرفنی‌سازی در حوزه کاربری فاوا
- چندزبانی شدن بسترهای اطلاعاتی
- رشد عقلانیت
- شناخت عمیق تعالیم اسلام و تطبیق بنیادین ساختارهای د.ا. با آن
- ساختارهای امنیت، نظارت، ایمنی، و مقابله با بحران‌ها
- ساختارهای پشتیبان و اضطراری غیرالکترونیکی
- ساختارهای فنی بستره فاوا

۶. ابعاد اساسی معماری دولت الکترونیک

برای تحقق کارکردها و پیامدهای مطلوب، و کاهش یا تعامل مطلوب با عوارض، معماری دولت الکترونیک، باید بر محورهای زیر بنا شود:

- فراهم کردن بستر و ساختار باز برای حکومت و دولت
- بصورت سازمان‌وار، زنده و خودسازمانده،
- با تصمیم‌گیری و عملیات توزیع‌شده
- طی مشارکت و تعامل وسیع جامعه و حکومت
- و نهادینه‌شدن تصمیم‌گیری‌ها و قدرت حکومت در فرهنگ و بدنه جامعه.

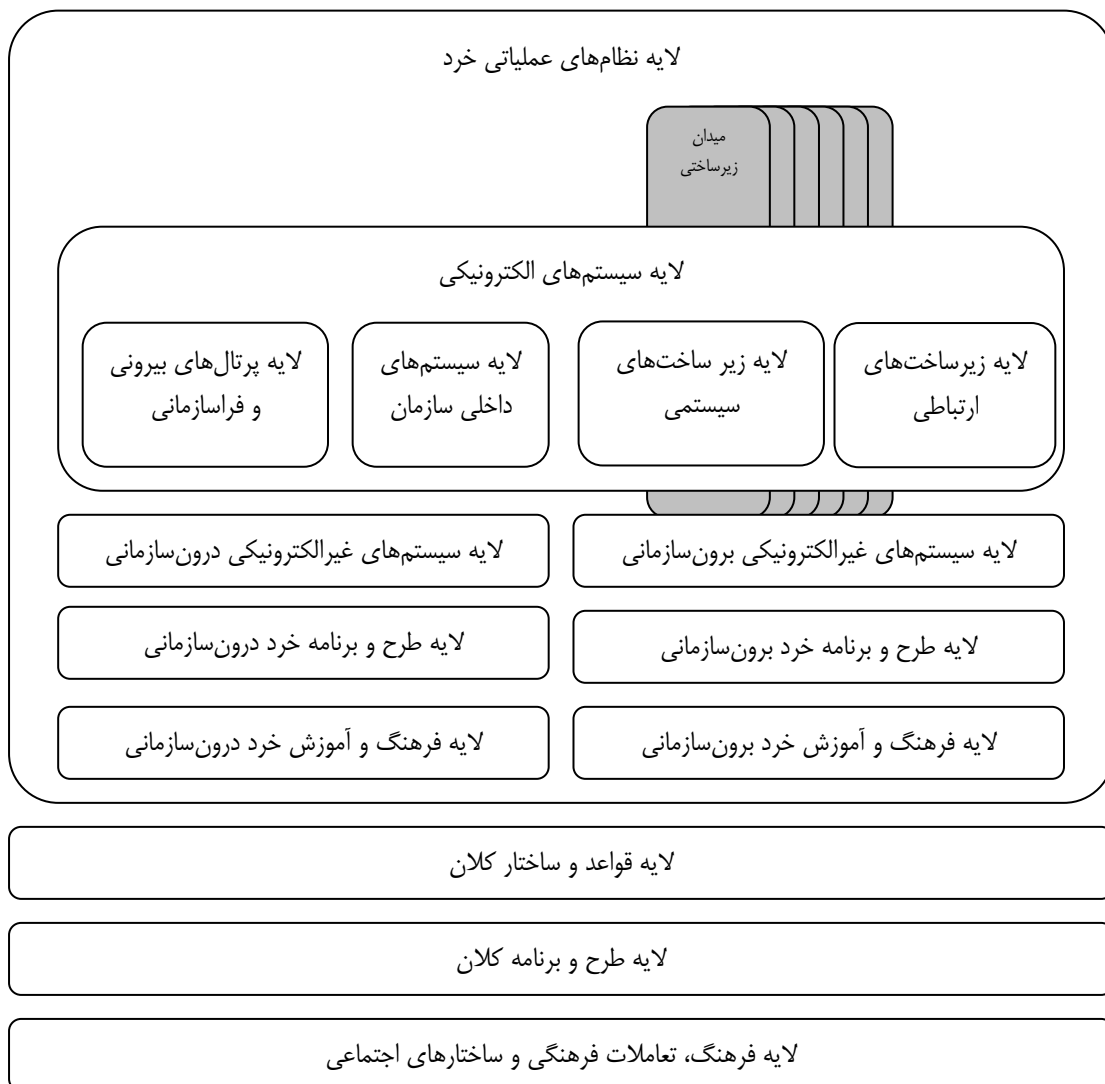
۶،۱ لایه‌های بنیادی معماری

برای تحقق محورهای تبیین‌شده، نظام دولت الکترونیک به عنوان یک نظام کلان، باید در چند لایه بنیادی سازمان یابد. لازم است اقدامات تبیین‌شده در اسناد راهبردی و عملیاتی، این لایه‌ها را پوشش داده، و مولفه‌های اساسی را که در این لایه‌ها قرار می‌گیرد، در اقدامات توسعه دولت الکترونیک شکل دهند. این لایه‌ها عبارتند از:

- لایه اول: فرهنگ، تعاملات فرهنگی و ساختارهای اجتماعی
- لایه دوم: طرح و برنامه
- لایه سوم: قواعد و ساختار

- لایه چهارم : نظام‌های عملیاتی خرد
- لایه چهارم خود شامل چهار جزء و لایه داخلی است :
- لایه سیستم‌ها و بسترهای الکترونیکی
- لایه سازمان و نظام‌های غیرالکترونیکی
- لایه طرح و برنامه خرد
- لایه فرهنگ و آموزش خرد

هر یک از لایه‌های داخلی نظام‌های عملیاتی خرد، خود در دو حوزه بین سازمانی و درون سازمانی، به صورت مجزا شکل می‌گیرد. در عین این‌که لایه سیستم‌های الکترونیکی داخل دستگاه، در حوزه بین‌سازمانی شامل حوزه زیرساخت‌های ارتباطی، و زیرساخت‌های سیستمی است؛ و در حوزه درون سازمانی، شامل حوزه سیستم‌های داخلی سازمان، و حوزه پرتال‌های بیرونی و فراسازمانی است.

شکل ۱ - لایه‌های اصلی معماری دولت الکترونیک

۶،۲ میدان‌های زیرساختی نظام‌های خرد

حوزه‌های لایه زیرساخت‌ها و سیستم‌های الکترونیکی، لازم است در قالب مجموعه‌ای از میدان‌های زیرساختی سازماندهی شوند. هر یک از این میدان‌های زیرساختی باید بستری را برای یک زیرساخت مشخص فراهم کند. یک میدان زیرساختی می‌تواند انحصاراً مربوط به یک سازمان، یا میدانی مشترک بین چند دستگاه مشخص باشد. یک میدان زیرساختی، امکان به جریان انداختن اطلاعات و خدمات را در یک موضوع مشخص، در بستر یک دستگاه یا بین دستگاه‌ها، فراهم می‌کند. میدان‌های زیرساختی می‌تواند انواع گوناگونی داشته باشد. نظیر :

- میدان و بسترهای سخت‌افزاری، ارتباطی و شبکه‌ها
- میدان و بسترهای نرم‌افزاری و سیستم‌عامل
- میدان و بسترهای اطلاعاتی و خدماتی مشترک

متولیان هر یک از میدان‌های زیرساختی، می‌توانند بخش خصوصی یا دولتی باشد، بصورتی که امکان مشارکت و تعامل بخش‌های خصوصی در دولت الکترونیک، و فراهم‌سازی بسترهای دولت الکترونیک توسط بخش خصوصی فراهم شود.

۷. فازهای تحقق دولت الکترونیک

گام بنیادین در دستیابی به دولت الکترونیک، طراحی معماری فرابخشی و معماری‌های بخشی دولت الکترونیک است. بر اساس دورنمای معماری دولت الکترونیک کشور، دولت الکترونیک، باید طی چهار فاز زیر محقق شود: (موارد اضافاتی که انجام شده، همه در جدول هست و تکراری است! ضمن آنکه بیان خصوصیات دولتهای چهارگانه را (که بسیار مهم هم هست) به تأخیر انداخته و تحت الشعاع قرار می‌دهد. لذا آنها را حذف کردم. ضمن آنکه چند کلمه از ابتدای پاراگرافها که در نسخه‌های اولیه بوده، در نسخه‌های بعدی حذف شده و جا افتاده که اضافه کردم. ا.م.)

فاز اول : بستر سازی محوری برای دستیابی به دولت مصمم و آماده

بسترسازی محوری برای شناخت و ایجاد بنیادهای فرهنگی، نظری، معماری و فنی، ایجاد زیرساخت‌های ارتباطی و سیستمی لازم، برای دستیابی به دولت مصمم و آماده. دولت مصمم و آماده دولتی است که اصلاحات در بستره فاوا در میدان نظری دولت اسلامی، و ارزش آن را می‌شناسد، به آن احساس نیاز می‌کند، بطور جدی و مصمم آن را طلب می‌کند، ملزومات آن را فراهم می‌سازد، و برای تحقق آن آمادگی لازم را کسب کرده است.

فاز دوم : توسعه و تحقق دولت توانمند

توسعه زیرساخت‌ها، فراگیری وسیع ارائه خدمات مبتنی بر فاوا، برای دستیابی به دولت توانمند. دولت توانمند دولتی است که در به‌کارگیری توانمندی‌های فاوا، در بستره دولت اسلامی توانمند است، فعالیت‌ها و خدمات خود را بطور گسترده در بستره فاوا انجام و ارائه می‌دهد، و خدمت‌رسانی مبتنی بر فاوا در تمام حوزه‌های فعالیت دولت فراگیر است.

فاز سوم : بهینه سازی و تحقق دولت کارآمد و بهره‌ور

بهبود سازی، فراگیری و نهادینه شدن در بستره جامعه، برای دستیابی به دولت کارآمد و بهره‌ور. دولت کارآمد و بهره‌ور دولتی است که در به‌کارگیری توانمندی‌های فاوا به بهره‌وری و استفاده از حداکثر منابع با حداکثر کارائی می‌رسد، یکپارچگی و خودسازماندهی را در این بهره‌وری به نحو موثر فرا می‌خواند.

فاز چهارم : تثبیت و تحقق دولت خود سازماندهی پایدار

تثبیت دسترسی به خودسازماندهی وسیع به‌صورت پایدار، برای دستیابی به دولت خودسازماندهی پایدار. دولت خودسازماندهی پایدار دولتی است که در بهره‌وری به‌صورت خودسازماندهی و تکامل یابنده به پایداری رسیده‌است؛ و بستری برای دولت کریمه اسلامی است. بر طبق معماری دولت الکترونیک، تحقق **خصوصیات و مولفه‌های ۴** لایه فرهنگ، طرح و برنامه، قواعد و ساختار و سیستم‌های عملیاتی خرد، در هر یک از فازها، طبق جدول ۱ مطلوب و مد نظر است.

فاز اول	فاز دوم	فاز سوم	فاز چهارم
دولت مصمم و آماده	دولت توانمند	دولت کارآمد و بهره‌ور	دولت خود سازماندهی پایدار
خدمات نمونه موثر زیرساخت‌های آماده	خدمات فراگیر	خدمات یکپارچه‌ی فراگیر خودسازماندهی پایدار	خدمات یکپارچه‌ی فراگیر خودسازماندهی پایدار
قوانین و مقررات بنیادی	قوانین و مقررات فراگیر (ق و م د.ا. در تمام قوانین فراگیر شده)	قوانین و مقررات یکپارچه خودسازماندهی در بطن (ق و م)	قوانین و مقررات خودسازماندهی در بطن (ق و م)
سازوکار و متدولوژی مناسب طرح و برنامه	طرح و برنامه فعال	طرح و برنامه خودسازماندهی	طرح و برنامه خودسازماندهی پایدار
شناخت فرهنگ	بستر سازی فرهنگ	نهادینه‌شدن فرهنگ	پایداری و ماندگاری فرهنگ

جدول ۱ - خصوصیات مطلوب لایه‌های بنیادی نظام دولت الکترونیک کشور در انتهای هر یک از فازها

۸. ترتیبات اجرایی

به منظور تحقق چشم انداز و اهداف این سند، وظایف و تکالیف وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و دستگاه‌های مختلف به شرح زیر تعیین می‌گردد.

۸،۱ این سند قابل بازنگری است، و بر اساس بستر سازی که در فاز اول، برای تحقق دولت مصمم و آماده صورت می‌گیرد، در سال سوم از آن فاز، سند دوم راهبرد ملی دولت الکترونیک، به تبیین دقیق‌تری از فعالیت‌ها و اقدامات فازهای بعدی خواهد پرداخت. **چنین جمله ای باعث مخدوش شدن اعتبار سند می شود. ما در همین نقطه می گوئیم سند ما ناقص است! اما در متنی که قبلا بنده در انتهای بخش ۷ گذاشته بودم، این معنا متبادر می شد که بستر سازی انجام شده در مرحله اول، به ما این امکان را خواهد داد که سند دقیقتری را ارائه کنیم! این بند و بند بعدی باید حذف شود، و همان توضیح به شکل یک بند آنهم نه در ابتدای ترتیبات اجرایی، بلکه در اواسط آن بیاید. ا.م.**

۸،۲ مرکز فناوری اطلاعات ریاست جمهوری موظف است سند دوم راهبرد ملی دولت الکترونیک را تهیه نماید.

۸،۳ کمیسونی ویژه در دولت مسؤلیت سیاست گذاری کلان در این حوزه را برعهده خواهد داشت. (این می شود همان آس و همان کاسه تشکیلات جدید مثل شورای عالی اطلاع رسانی! م.)

۸،۴ با توجه به دامنه بلندمدت، و فراتر قوه مجریه سند و لزوم پابندی کلیه حوزه های حکومتی، دفتر دولت مراحل قانونی مورد نیاز را طی نماید. (معلوم نیست چه مراحل قانونی؟ فکر می کنم در سند باید تصریح شود که به تصویب چه مرجعی برسد! آیا فقط نامه نوشتن دفتر دولت به قوای دیگر کافی است؟ اما این بند می رساند که کار می تواند به این شکل هم انجام شود. به نظر بنده باید به همان صورت قبلی نوشته شود. م.)

۸،۵ مرکز فناوری اطلاعات ریاست جمهوری مسؤلیت نظارت بر اجرای دقیق و کامل مفاد این سند را بر عهده دارد. (اول باید مجری تعیین شود بعد ناظر! م.)

۸،۶ سازمان مدیریت و برنامه ریزی، مسؤلیت سازماندهی، برنامه ریزی، و پیگیری اجرای دقیق و کامل مفاد این سند، و تهیه آئین نامه ها و تدوین طرح های لازم با همکاری دستگاه های مرتبط با آن را برعهده دارد.

۸،۷ مرکز فناوری اطلاعات ریاست جمهوری، موظف است معیارهای عمومی تحقق هر یک از فازها، و اختصاصا معیارهای تحقق فاز اول را به صورت دقیق و قابل اندازه گیری، تا انتهای آذر ماه ۱۳۸۴، ارائه و ابلاغ نماید.

۸،۸ برای شکل گیری معماری های نظام ها و ارائه اسناد راهبردی بخشی و فرابخشی بر اساس آن، مرکز فناوری اطلاعات ریاست جمهوری، موظف است چارچوب و متدولوژی ملی معماری نظام های خرد و کلان (چم) راه، تا پایان سال ۱۳۸۴، ارائه و ابلاغ نماید.

۸،۹ وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات موظف است حداکثر تا اول شهریور ماه سال ۱۳۸۴ نظام ملی فناوری اطلاعات را ارائه نماید. (نظام ملی فاوا فوق نظام دا. است! سند نظام زیرین نمی تواند تکلیف کند که نظام بالاتر ارائه شود! مگر به همان شکل که ما گفته بودیم که سند فاز اول مبتنی بر نظام ملی فاوا که توسط ... ارائه می شود ارائه شود. م.)

۸،۱۰ سازمان مدیریت و برنامه ریزی، موظف است حداکثر تا اول مهر ماه ۱۳۸۴ بر اساس مفاد برنامه چهارم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، مطابق مفاد این سند، و نظام ملی فناوری اطلاعات که از سوی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات ارائه می شود، برنامه راهبردی و عملیاتی توسعه (سند توسعه یعنی چه؟) دولت الکترونیک راه، تنظیم و ارائه نموده، و منابع اعتباری لازم را فراهم کند.

۸،۱۱ کلیه دستگاه ها موظفند برنامه های بخشی و فرابخشی خود در حوزه دولت الکترونیک را مطابق این سند، و سند توسعه دولت الکترونیک تهیه و ارائه نمایند و سازمان مدیریت و برنامه ریزی مسؤلیت نظارت بر آنها را بر عهده دارد. (این بند با آن بند کلیه اسناد ... (بند ۶ نسخه قبلی) متفاوت است. آن بند می گوید که اسناد و برنامه های توسعه حوزه دولت الکترونیک، باید به صورت یکپارچه ارائه شود و ده تا برنامه توسعه متضاد مثل تکفا و سازمان برنامه و چه و چه نباید داشته باشیم! به نظر بنده وجود آن بند ضروری است. م.)

(موضوع بند دو نسخه قبلی در اینجا مبهم است! یا باید همان بند بیاید، یا به نحوی در بندهای جاری مشخص شود. م.)

۹. محورهای اصلی و خطوط راهنما برای برنامه ریزی راهبردی و عملیاتی فاز اول

برای تدوین برنامه راهبردی و عملیاتی فاز اول در قالب برنامه چهارم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، لازم است خطوط راهنما و محورهای اصلی زیر مورد توجه قرار گیرد.

۹،۱ خطوط راهنمای فاز اول

۹،۱،۱ برای انجام فعالیتها و تحقق دولت الکترونیک، از تاسیس سازمانهای جدید خودداری، و از سازمانهای موجود با تعیین نقش و جایگاه هر یک در تحقق اهداف سند استفاده شود.

۹،۱،۲ تمرکز اصلی بر بستر سازی نظری، ساختاری، روش شناسی، فکری و فرهنگی! اصل بر شناخت پدیده دولت الکترونیک مطلوب، و فراهم سازی بسترهای نظری، ساختاری، روش شناسی، فکری و فرهنگی است. که لازم است از طریق:

- ترسیم بنیادهای نظری دولت الکترونیک،
- نهادینه سازی مفهوم د.ا. و پدیده های رفتاری شکل دهنده آن در فرهنگ جامعه،
- تبیین رویکرد طرح و برنامه های مناسب
- نهادینه سازی فرهنگ استفاده از متدولوژی و چارچوب معماری در بنانهان سیستمها،
- و تهیه، تدوین و تصویب قوانین و مقررات مورد نیاز د.ا،

محقق گردد.

۹،۱،۳ ابقای حرکت های موجود! فعالیتها و حرکت های موجود و در حال آغاز یا انجام در حوزه دولت الکترونیک حفظ، و حتی الامکان در آنها دخالت نشود، و برای تغییر جهت، متوقف یا کند نگردند. بلکه تلاش شود تا این فعالیتها، از طریق ارائه رهنمود، توصیه، ترغیب و تقویت حوزه های نظری، ساختاری، روش شناسی، فکری و فرهنگی، مورد پشتیبانی قرار گیرند.

۹،۱،۴ از فضای بوجود آمده، پتانسیلها و جنبش های موجود استفاده، و ایجاد زیرساختها و فعالیت های بستر سازی محوری و عملیاتی در حوزه دولت الکترونیک، تقویت شود.

۹،۱،۵ انتشار از طریق ارائه الگو! مفاهیم، بنیادها و ساختار دولت الکترونیک مطلوب، نه به شکل یک انتشار دستوری، بلکه به شکل یک انتشار خودسازمانده، از طریق ارائه الگوهای مطلوب، و اثرگذاری غیرمستقیم و مستقیم این الگوها بر سایر سیستمها و دستگاهها، انجام شود. نهادها و دستگاه های الگو، و اختصاصا نهاد ریاست جمهوری، نقش الگوی دیدهنده در حوزه نظری و ساختاری جدید، را ایفا می کنند.

۹،۱،۶ همزیستی برای تحول تدریجی! برای کاهش حداکثری اصطکاک و مقاومتها؛ مفاهیم، ساختار و رویکرد دولت الکترونیک مطلوب، در کنار ساختار و رویکردهای جاری، به صورت دومین انتخاب ممکن، در فعالیتها و سیستمها، ظاهر می شود. این ظهور به شکل افزارها و امکانات جدید در کنار امکانات موجود، انجام می گیرد. به نحوی که مطلوبیت های ساختار و رویکرد مطلوب، منجر به حل شدن تدریجی سیستم های موجود در ساختار مطلوب گردد.

۹،۱،۷ در برنامه ریزی های جدید کلیه دستگاهها مکلف به رعایت کامل مفاد این سند گردند. (زائد است - در ترتیبات اجرایی گفته شد)

۹،۱،۸ دستگاههای مجری اقدامات فاز اول، مسئولیت تهیه پیش نویس قوانین و مقررات مورد نیاز برای تحقق آن و طی مراحل قانونی برای تصویب آنها را بر عهده دارند.

۹،۱،۹ تمایز لایه بندی شده اقدامات سیستمهای خرد! بر اساس لایههای سیستمهای خرد، تبیین شده در دورنمای معماری دولت الکترونیک، اقدامات سیستمهای خرد لایه بندی، و برای هر یک از لایهها، سطح اقدامات زیر صورت گیرد:

- لایه زیرساختهای ارتباطی: توجه و تمرکز اکید در ایجاد زیرساختهای عمومی و اختصاصی شبکه دولت.

- لایه زیرساختهای سیستمی: توجه و تمرکز اکید در استانداردسازی، طراحی و ایجاد.

- لایه پرتالهای بیرونی و فراسازمانی: در حوزههای کلیدی تکلیف و تعیین متولی؛ در سایر حوزهها توجیه و ترغیب و وضع استانداردها و بسترهای متدولوژیک و ابزاری مناسب.

- لایه سازمان و نظام غیرالکترونیکی خرد فرا و بین سازمانی: یافتن گلوگاهها و نقاط کلیدی و تبیین اقدامات لازم و پیگیری تحقق.

- لایه طرح و برنامه فراسازمانی: تبیین و ایجاد بسترهای متدولوژیک.

- لایه فرهنگ سازی و آموزش فرا و بین سازمانی: ترسیم گراف پدیدههای رفتار و اقدامات فرهنگ سازی مبتنی بر آن.

- لایههای سیستمهای داخلی سازمان، سازمان و نظام غیرالکترونیکی خرد داخل سازمانی، طرح و برنامه داخل سازمانی، فرهنگ سازی و آموزش داخل سازمانی: توجیه و ترغیب سازمانها به اصلاح و ایجاد؛ وضع استانداردها و بسترهای متدولوژیک و ابزاری مناسب.

۹،۲. محورهای اصلی اقدامات فاز اول

بر اساس لایههای پیش بینی شده در معماری نظام دولت الکترونیک کشور، و خطوط راهنمای فاز اول لازم است محورهای اصلی زیر در برنامه عملیاتی توسعه فاز اول دولت الکترونیک در قالب برنامه چهارم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، پیش بینی، و طرحها و پروژههای برنامه عملیاتی، این محورها را پوشش دهد.

ردیف	محور اصلی	محور اقدامات
۹،۲،۱	مطالعه، طراحی و برنامه ریزی راهبردی و عملیاتی	مطالعه، بستر سازی نظری، و طراحی کلان و تفصیلی معماریهای ملی و بخشی دولت الکترونیک آموزش و تربیت معماران کلان ارشد و برنامه ریزان راهبردی دولت الکترونیک طراحی تفصیلی و بستر سازی متدولوژی و چارچوب معماری (چم) فرهنگ سازی طراحی معماری و مهندسی نظامهای کلان برنامه ریزی فرابخشی دولت الکترونیک مبتنی بر معماری دولت الکترونیک برنامه ریزیهای بخشی دولت الکترونیک مبتنی بر معماری دولت الکترونیک
۹،۲،۲	سیستمهای الکترونیکی - پرتالهای بیرونی و فرا سازمانی	طراحی معماری؛ ایجاد و راه اندازی پرتال ملی طراحی معماری، ایجاد و راه اندازی پرتالهای استانی طراحی معماری، ایجاد و راه اندازی پرتالهای شهرستانهای پیشرو طراحی معماری، ایجاد و راه اندازی پرتالهای بخشی بین دستگاهی وضع استانداردها، متدولوژیها و چارچوبهای توسعه پرتالهای بین سازمانی
۹،۲،۳	سیستمهای الکترونیکی - سیستمهای درون سازمانی	طراحی معماری و توسعه یکپارچه نظام فاوا و نظامهای سازمانی دستگاههای پیشرو طراحی معماری و توسعه نظام فاواای دستگاهها طراحی و توسعه سیستمهای کاربردی دستگاهها وضع استانداردها، متدولوژیها و چارچوبهای توسعه سیستمهای الکترونیکی داخل سازمان

۹،۲،۴	سیستم‌های الکترونیکی - زیرساخت‌های سیستمی بین سازمانی	مطالعه، طراحی و وضع استانداردها، متدولوژی‌ها، چارچوب‌ها و قوانین توسعه میدان‌های زیرساختی بین سازمانی و عملیات همکاری و تبادل اطلاعات بین سیستمی مطالعه، طراحی معماری، توسعه و یا سازگارسازی برای تحقق نرم‌افزارهای سیستم ملی ایجاد بسترهای امنیت فضای تبادل اطلاعات کشور و امن سازی این فضا توسعه و تکامل سیستم‌های عملیاتی در بستر شبکه دولت ایجاد زیرساخت‌های سیستم‌های عملیاتی بین‌سازمانی نظیر بسترهای سازماندهی معنایی، همکاری و تعامل بین سیستمی، و نظایر آن. ایجاد فضاهای عملیاتی بین سازمانی نظیر فضای عملیات کارشناسی، تصمیم‌گیری و .. ایجاد میدان‌های زیرساختی کلیدی و پیشرو بسترسازی و ترغیب به ایجاد میدان‌های زیرساختی توسط بخش خصوصی بسترسازی و ترغیب به ایجاد میدان‌های زیرساختی توسط دستگاه‌های مرتبط مطالعه، طراحی و توسعه زیرساخت‌های اطلاعات کلیدی فراسازمانی ملی توسعه و تکمیل زیرساخت‌های ارتباطی عمومی و اختصاصی شبکه دولت
۹،۲،۵	سیستم‌های الکترونیکی - زیرساخت‌های ارتباطی	
۹،۲،۶	سازمان و نظام غیرالکترونیکی فرا و بین سازمانی	مطالعه و اصلاح گلوگاه‌ها و نقاط کلیدی ساختارهای نظام‌های کلان بخشی و فرابخشی کشور برای بسترسازی توسعه دولت الکترونیک اصلاح و ایجاد ساختار حقوقی دولت الکترونیک
۹،۲،۷	سازمان و نظام غیرالکترونیکی درون سازمانی	مطالعه و تبیین محورهای اصلاحات ساختاری و فرایندهای نظام دولت الکترونیک درون سازمانی اصلاح ساختار و فرایندهای دستگاه‌های پیشرو و شکل‌گیری نظام مبتنی بر فاوا آماده‌سازی و اصلاح ساختار و فرایندهای دستگاه‌ها برای توسعه دولت الکترونیک
۹،۲،۸	طرح و برنامه فراسازمانی	وضع متدولوژی‌ها، چارچوب‌ها و مکانیزم‌های عملیاتی طرح و برنامه فرا سازمانی در بستر دولت الکترونیک اصلاح ساختار طرح و برنامه ملی در بستر دولت الکترونیک ایجاد بسترهای طرح و برنامه غیرحکومتی فعال در سطح جامعه
۹،۲،۹	طرح و برنامه درون سازمانی	وضع متدولوژی‌ها، چارچوب‌ها و مکانیزم‌های عملیاتی طرح و برنامه سازمانی فعال اصلاح ساختار طرح و برنامه درون سازمانی دستگاه‌های پیشرو در شکل‌گیری طرح و برنامه فعال آماده‌سازی دستگاه‌ها برای اصلاح ساختار طرح و برنامه و شکل‌گیری طرح و برنامه فعال
۹،۲،۱۰	فرهنگ‌سازی و آموزش فرا و بین سازمانی	فرهنگ‌سازی حکومتی نظام مبتنی بر فاوا و دولت الکترونیک در سطح مدیران ارشد و برنامه‌ریزان کلان و نهادهای محوری حکومت فرهنگ‌سازی عمومی دولت الکترونیک گنجاندن مطالب آموزشی و فرهنگی پدیده دولت الکترونیک در برنامه آموزشی مدارس و دانشگاه‌ها
۹،۲،۱۱	فرهنگ‌سازی و آموزش درون سازمانی	فرهنگ‌سازی عملیاتی نظام مبتنی بر فاوا و دولت الکترونیک در دستگاه‌ها آموزش عملیات (دانش و مهارت‌ها) در بستر دولت الکترونیک و فاوا در دستگاه‌ها

(فکر می‌کنم این تغییرات و اصلاحات پی در پی شکلی، آنقدر ذهن را مغشوش می‌کند که معلوم نیست آخر کار چه از آب در بیاید! کما اینکه در نسخه جاری واژه‌های مخدوشی را مشاهده می‌کنم که در نسخه‌های اولیه اینطور نبوده است! با اینهمه تغییر و اصلاحات عموماً شکلی، دیگر واقعا به اینکه متن از صحت نسبی برخوردار است اطمینان ندارم، و بازخوانی‌های مکرر هم کمکی به یافتن خطاها نمی‌کند (وقتی تعداد بازخوانی و اصلاح زیاد شد، ذهن دیگر روی جزئیات تمرکز نمی‌کند).)